

Cuprins

<i>Prolog</i>	7
I. Un paradis în flăcări	17
II. Popoare menite pierzaniei	81
III. Anul marii răsturnări.....	161
IV. O lume în descompunere	237
<i>Epilog</i>	319

AMIN MAALOUF

Naufragiul
civilizațiilor

Traducere din limba franceză de Dan Petrescu

POLIROM
2019

N-am aflat decât din cărți și mulți ani mai târziu ce se întâmplase la 20 aprilie 1975 în Cisiordania. Pe moment, nu auzisem. E drept că aveam atunci cu totul altfel de temeri, mai imediate, mai traumatizante. Tocmai se petrecuse o tragedie care avea să facă să basculeze țara mea natală într-un război fără sfârșit și avea să bulverseze, de la o zi la alta, viața mea și pe cea a apropiaților mei – un măcel abominabil și care se desfășurase sub ochii mei, literalmente sub ochii mei, căci avusesem, soția mea și cu mine, tristul privilegiu de a-i fi martori oculari.

Era duminică, 13 aprilie. Mă întorsesem dis-de-dimineată dintr-un lung voiaj în Asia. Către amiază, s-a pornit un vacarm pe strada noastră. Oameni fugind în toate părțile, strigăte ca de ceartă, foarte aproape de noi, în spatele imobilului. Ca să vedem mai bine ce se petrecea, ne-am dus în camera noastră, care avea o fereastră mare ce dădea înspre „intersecția cu Oglindă”, botezată astfel fiindcă acolo se instalase un panou convex care permitea să se vadă vehiculele ce se îțeau, uneori în plină viteză, din unghiurile moarte. Un autobuz roșu cu alb era oprit;

în jurul lui, câțiva inși înarmați care, după toate aparențele, tocmai îl interceptaseră. Discutau cu un pasager care stătea în ambrazura portierei. Aflându-ne la vreo 30 de metri de acolo, nu puteam auzi ce se spunea, dar percepeam tonul discuției și tensiunea care urca.

Deodată, lungi rafale de gloanțe. Ne dăm un pas îndărăt, ca să ne adăpostim după zidul din camera noastră. Apoi, când tirurile se întrerup după câteva zeci de secunde, ne apropiem din nou de fereastră. Intersecția era plină de trupuri inerte. Nu vedeam toate victimele, majoritatea fiind doborâte fără să fi putut ieși din vehicul. Cei care povestesc istoria războiului din Liban dau în mod obișnuit cifra de 27 de morți, aproape toți palestinieni. Și cad de acord să spună că „incidentul cu autobuzul” a marcat începutul conflictului, chiar dacă premisele sale se aflau acolo de ceva vreme.

Confirm, căci trăisem și observasem îndeaproape evenimentele din acea perioadă: masacrul acesta reprezenta pentru mine un șoc și, în unele privințe, o enigmă, dar nu cu adevărat o surpriză. Toți actorii conflictului erau deja pe poziții, la pândă, cu armele pregătite; dacă n-ar fi fost acea scânteie, ar fi fost alta.

Începând de la războiul din 67, la care totuși nu luase parte, țara mea natală intrase într-o lungă perioadă de turbulențe din care n-avea să mai iasă. Din pricina compoziției sale comunitare și a fragilității

instituțiilor, era veriga slabă a Orientului Apropiat și a plătit-o scump.

Imediat după înfrângerea arabă, mișcarea armată palestiniană, care abia se născuse și-și căuta o bază în spate pentru a duce lupta, încercase să se implanteze în două regiuni vecine cu Israelul: Libanul și Iordania. Aceasta din urmă reprezenta, potrivit mai multor criterii, soluția ideală. Populația sa era pe jumătate palestiniană; dispunea de o lungă frontieră cu Statul evreiesc; și se afla la marginea Cisiordaniei, ceea ce îi facilita contactele cu militanții din interior, ca și incursiunile.

Dar „micul rege” Hussein se dovedi inflexibil și tenace. El voia să le dea mișcărilor palestiniene o anumită libertate de mișcare, însă nu până a le lăsa să devină un Stat în Stat. Folosindu-se rând pe rând de fermitate și de compromis, alternând mâna de fier și armistițiile, el ajunse încet-încet să modifice raportul de forțe în favoarea lui.

Și în luna septembrie 1970, pe care unii au supra-numit-o de atunci, în semn de doliu, „septembrie negru”, lansă o ofensivă militară de mare anvergură pentru a relua controlul teritoriului. Fedainii, incapabili să facă față unei armate regulate loiale regelui ei și adecvat echipate, au fost constrânși să bată în retragere. Liderul lor, Yasser Arafat, care tocmai își făcuse apariția pe scena internațională și a cărui popularitate nu înceta să crească, i-a cerut președintelui Nasser să intervină în persoană spre a-l scoate din acest impas. Un summit extraordinar al șefilor

de Stat arabi s-a ținut la Cairo. S-au desfășurat acolo interminabile pertractări nocturne, promisiuni, amenințări, trântiri ale ușilor, urmate de strângeri de mâini fără prea mare sinceritate.

Chiar în ultima zi a acestei conferințe extenuante, președintele egiptean a fost doborât de o criză cardiacă, pe când făcea neconținut naveta între rezidența sa și aeroport, ca să-și conducă invitații.

Cu câteva ore mai devreme, îi convinsese pe egali săi să adopte un acord care pune capăt luptelor și care le recunoștea palestinienilor, în termeni vagi, dreptul de a-și continua prin toate mijloacele lupta împotriva Israelului. Dar era numai ca să le salveze prestigiul. Pe teren, regele repurtase o victorie fără apel. Țara sa n-avea să mai servească niciodată ca bază de retragere pentru rezistența armată.

*

Intențiile fedainilor în direcția Libanului aveau să cunoască o cu totul altă soartă.

La început, se gândeau că această țară n-avea să fie pentru ei decât o bază de sprijin, putând să contribuie la răsunetul mediatic al acțiunilor lor, dar nu și la acțiunile propriu-zise. Ea nu se afla la marginea Cisiordaniei, iar refugiații palestinieni nu constituiau decât o mică parte din populația ei.

În plus, complexitatea sa era proverbială. Cum să-ți croiești un drum printre atâtea confesiuni, facțiuni, clanuri și autorități tribale ereditare? Dar

Arafat și camarazii săi nu vor întârzia să înțeleagă faptul că această complexitate, departe de-a fi un obstacol pentru ambițiile lor, le oferea, dimpotrivă, oportunități nelimitate dacă se vor arăta în stare s-o manevreze inteligent.

Atunci când se evocă insondabilele subtilități ale vieții politice libaneze, nu se subliniază întotdeauna faptul că în comunitatea creștină maronită, căreia trebuie să-i aparțină obligatoriu orice președinte al Republicii, se dispunea de la independență înapoi și de un alt post-cheie, cel de comandant-șef al armatei. Generalul Chehab, deja menționat în paginile de față, își asumase președinția la capătul unei crize acute; și în ultimele decenii, cele două funcții au fost atât de strâns asociate, încât s-a căpătat obiceiul să nu se mai aleagă decât generali în magistratura supremă.

Această curioasă practică va fi probabil pasageră. Dar e adevărat că instituția militară a fost multă vreme percepută, pe drept sau pe nedrept, ca un bastion pentru maroniți, iar percepția a jucat un rol determinant în timpul perioadei cruciale în care mișcările palestiniene căutau să se stabilească în Liban. Mulți musulmani resimțeau pe vremea aceea o mare neîncredere față de armata națională, reproșându-i că nu luase parte la război alături de celelalte armate arabe. „Ar fi vrut ca teritoriul nostru să fie și el invadat și ocupat?”, persifla un politician din epocă. Dar e drept că, în climatul de amărăciune și furie ce

bântuia după înfrângere, neparticiparea Libanului la bătălia împotriva Israelului era socotită, în anumite medii, dacă nu ca o dezertare sau o trădare, cel puțin ca o atitudine de indiferență față de cauza arabă.

Așa se face că, atunci când fedainii înarmați și-au făcut apariția pe străzile din Beirut și în alte câteva regiuni ale țării proclamându-și intenția de a se răfui cu dușmanul, o parte a populației s-a identificat cu ei și le-a sărit în ajutor. Autoritățile libaneze au trebuit să se resemneze. Nu fiindcă aprobau sosirea acestor combatanți, nici fiindcă subestimau riscul pe care venirea lor îl reprezenta pentru țară, ci fiindcă se simțeau incapabile s-o împiedice.

Într-un sistem întemeiat pe comunități, puterea politică e paralizată când nu există consens. Iar în chestiunea fedainilor, nu exista. Nici măcar în cadrul armatei. Desigur, maroniții erau ceva mai bine reprezentați decât alții în cadrul Statului-major, însă instituția era, *grosso modo*, după chipul societății, străbătută de aceleași linii de fractură identitare și ideologice, și amenința să se facă țandări dacă se angaja într-o bătălie controversată.

Tocmai din pricina acestei fragilități paralizante s-a grăbit guvernul libanez să accepte, de la primele ciocniri cu fedainii, ceea ce monarhia hașemită avea să refuze până la capăt, și anume un tratat în bună și cuvenită formă, autorizând mișcările armate palestiniene să opereze pe teritoriul lui. Ratificat orbește de un Parlament căruia i se refuzase dezvăluirea clauzelor secrete, acordul semnat la Cairo în